

De nieuwe drieprocentnorm *...en andere ideeën*

"Jong WBS: ideeën & idealen #1"

De nieuwe **drieprocentnorm**

... en andere ideeën

Colofon

©Jong WBS

Tekst:

*Maaïke van den Herik, Merijn Otten, Bart van Bruggen, Gerard Oosterwijk,
Kim de Jong, Sanne Raap, Tom Leenders en Arjan Miedema*

Vormgeving: Maurits de Kuijper

Jong WBS

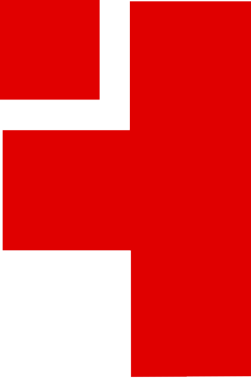
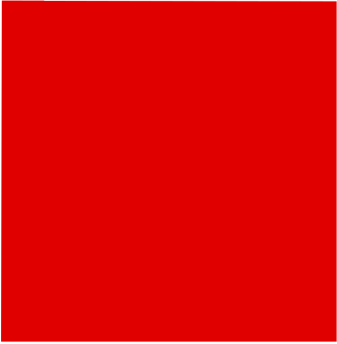
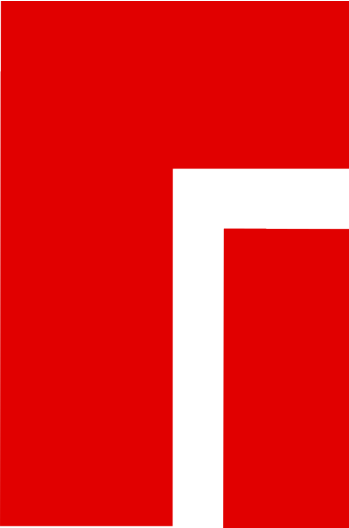
www.jongwbs.nl

twitter.nl/jongwbs

Inhoudsopgave

1. Inleiding	7
2. Toewerken naar de drie procent	8
3. Van: uitgestelde sociaaldemocratie. Naar: GRIP	13
4. Participeren: werkwoord of scheldwoord?	16
5. De Lerende School	19
6. Over Jong WBS	22

1. Inleiding

Met gepaste trots presenteert Jong WBS haar eerste papieren publicatie. Enerzijds het uitvloeisel van de ontwikkeling van onze 'jongerendenktank', sinds de oprichting ervan in 2008. Anderzijds is het de aanzet naar veel en meer moois.

Jong WBS is het directe gevolg van het onbestemde gevoel waar een specifieke groep twintigers en dertigers mee worstelt. Ze delen een duidelijke identificatie met sociaaldemocratische waarden. De behoefte hierover met leeftijdsgenoten op niveau van gedachten te wisselen. Ze zijn vaak bezig met afstuderen, in de vroege jaren van een carrière of bezig met een promotie, en delen een actieve interesse in de politiek. Dit alles zónder dat partijlidmaatschap daar per se een onderdeel vanuit maakt en zonder direct een eigen politieke carrière na te streven. Kortom: sociaaldemocratieën maar niet per se PvdA'ers. Met politieke interesse, maar geen politici.

Dit betekent niet dat Jong WBS'ers zich niet met het publieke debat bemoeien. Integendeel: afgelopen jaar stond in het teken van steeds meer discussie. De opiniewebsite Stuuf.nl, door Jong WBS gerund, speelt daarin een belangrijke rol. Deze website is het platform waarop we ideeën, commentaren, essays en polemieken kunnen lanceren. Hiernaast stimuleert Jong WBS zijn leden om op meerdere plaatsen hun stem te roeren.

De Zomerschool die in 2013 is georganiseerd is hier een prachtig voorbeeld van. Samen met de Jonge Socialisten bracht Jong WBS 60 jonge denkers een weekend lang samen om te werken aan een tegengeluid tegen het heersende rechtse versoberingsdenken. Wat valt er tenslotte nog te kiezen in een democratie, als een tegengeluid ontbreekt? En als progressieve partijen de oren laten hangen naar het fiscale conservatisme van rechts, getuigd dat dan niet van ideeënarmoede? Aangespoord door deze vragen zetten Jong WBS'ers hun kritische geesten aan het werk.

Dit boekje is het beslag daarvan. Vier stukken zijn een reflectie van de in de Zomerschool gevoerde discussies en betrokken standpunten. In het eerste artikel wordt een nieuwe drieprocentnorm benoemd (nog voordat Ad Melkert c.s. met hun rapport kwamen). Het stuk werd door een kritische jury uitgeroepen tot het beste idee van de Zomerschool. Verderop in breekt Jong WBS'er Sanne Raap een lans voor 'grip' als nieuw uitgangspunt voor de sociaaldemocratie. Jong WBS'er Arjan Miedema beschrijft hoe een participatiesamenleving alleen kan ontstaan als een beweging van onderop. Dit idee geconcretiseerd door Jong WBS'er Tom Leenders, met het onderwijs als voorbeeld.

Namens het bestuur en de leden van Jong WBS wensen wij u veel leesplezier.

2. Toewerken naar de **drie procent**

*Maaïke van den Herik, Merijn Otten, Bart van Bruggen,
Gerard Oosterwijk en Kim de Jong*

Stel je eens voor, een man van 42 jaar die onder druk staat op z'n werk en bang is in 2014 zijn baan te verliezen. Zijn vriend Job is zijn baan al enige tijd kwijt. Job is al wat ouder en komt mede daardoor moeilijk aan een nieuwe baan.

Waarschijnlijk zijn er in jouw omgeving ook mensen aan te wijzen die ongewild werkloos zijn. Óf ze kunnen na het afronden van een opleiding geen werk vinden óf ze zijn ontslagen en vinden geen nieuwe baan. Wij, jonge sociaal democraten, denken dat deze mensen geholpen kunnen worden door toe te werken een nieuwe 3%-norm.

Vaak zijn de mensen waar het hierboven over gaat geen lid van een vakbond, geen lid van een politieke partij en voelen ze zich eenzaam in hun situatie. Ondertussen houdt rechts Nederland hen verantwoordelijk voor het feit dat ze geen werk hebben. Het gevoel 'het is je eigen schuld' wordt hen op deze manier opgelegd. Mensen voelen zich hierdoor waardeloos en niet goed genoeg. De vraag is: is het wel hun eigen schuld? Wij denken van niet, deze mensen zijn niet waardeloos of niet goed genoeg, ze hebben gewoon pech. Pech dat we nog steeds in een crisis zitten die begon in 2008 doordat bankiers krankzinnige risico's namen met andermans geld.

Met dit tegengeluid nemen we met klem afstand van de bezuinigingsdrift van het kabinet Rutte-Asscher. Dit omdat wij oog hebben voor de negatieve gevolgen van dit beleid op de Nederlandse economie en de samenleving. Voor ons botst dit beleid en de woorden van Jeroen Dijsselbloem dat de PvdA ook zonder de VVD even hard en snel zou bezuinigen totaal met waar de Partij van de Arbeid voor zou moeten staan. Namelijk een actief werkgelegenheidsbeleid gericht op goed, zeker en genoeg werk voor iedereen. In de kern is ons tegengeluid een oproep voor een andere benadering van werkloosheid en een pleidooi voor een maximale werkloosheidsnorm van 3%.

Het belang van werk

De eerste vraag die moet worden beantwoord, is waarom is het belangrijk het debat over werkloosheid te veranderen? De eerste reden om dit te doen is omdat het hebben van werk voor mensen zelf veel oplevert:

- Werk zorgt voor inkomen. Zoals we allemaal weten hebben we geld nodig om rond te komen en voelt het heel fijn als je dat geld zelf verdiend hebt.
- Werk zorgt voor een netwerk en sociale contacten. Het samenwerken met collega's, professionele contacten opdoen en verhalen vertellen en horen helpt mensen verder en maakt ze gelukkiger.
- Werk zorgt voor het hebben van een identiteit. In veel gesprekken gaat het over wat voor werk je doet. Als het werk wegvalt, valt vaak ook een deel van je identiteit weg.
- Werk zorgt voor ontplooiingsmogelijkheden. In je werk kan je groeien als persoon en ontdekken dat je bepaalde werkzaamheden goed kan uitvoeren. Dit zorgt voor zelfvertrouwen.

Naast de persoonlijke voordelen van werk is het van maatschappelijk belang om zo min mogelijk werkloosheid te hebben. Werk zorgt voor rust en stabiliteit in de samenleving. Mensen weten waar ze aan toe zijn en zijn daardoor eerder bereid om zich in te zetten voor de samenleving. Het inkomen dat ze verkrijgen middels het werk zorgt er immers voor dat ze kunnen voorzien in hun eigen basisbehoeften. Daarnaast zorgt zoveel mogelijk werkende mensen ervoor dat kennis en vaardigheden worden ingezet voor de maatschappij. Kortom, werk is belangrijk. Helaas is goed, zeker en genoeg werk net als in de vorige, in de 21ste eeuw niet vanzelfsprekend.

Wat is er mis met de huidige benadering van werkloosheid?

Natuurlijk is werkloosheid op zichzelf al een groot probleem. In de verkiezingscampagne prijkte de PvdA met ruttessbanenmachine.nl, maar sinds ze deelnemen aan het kabinet is het aantal werklozen alleen maar verder opgelopen. Op dit moment zijn er meer dan 700.000 werklozen in Nederland. Veertien Amsterdam Arena's vol – dat lukt zelfs de Toppers niet. Als we de peilingen mogen geloven, zijn er zelfs meer werklozen dan PvdA-kiezers. Wij vinden dat het kabinet Rutte-Asscher actiever moet inzetten op het verlagen van werkloosheid en dat het publieke debat over werkloosheid op drie punten moet worden veranderd.

Allereerst is er een heel negatief beeld van wat een werkloze is. Er wordt te vaak het beeld geschetst dat mensen die werkloos zijn, gefaald hebben en waardeloos zijn. Dat werkt door op mensen die werkloos zijn. Het is onzin mensen voor te houden dat ze zelf verantwoordelijk zijn voor hun eigen ongeluk, terwijl we weten veel van de huidige werkloosheid te wijten is aan de instabiliteit van het kapitalistische systeem. Langdurige werkloosheid kan er bovendien toe leiden dat mensen zich terug trekken uit de maatschappij. De PvdA moet dan ook harder ingaan tegen het rechtse verhaal van 'eigen schuld, dikke bult': veel van de huidige werklozen hebben pech gehad en hadden in de meeste gevallen hun ontslag niet kunnen voorkomen. Juist in deze zware tijden moeten sociaal democraten opkomen voor deze groep!

Ten tweede moeten we af van de politieke apathie als het gaat om werkloosheid. Te vaak wordt gezegd dat er in de politiek geen magische knop is om werkloosheid te bestrijden; mensen moeten zelf gewoon hard hun best doen. Tegenover het rechtse verhaal dat ieder mens zelf verantwoordelijk is voor zijn eigen (on)geluk, staat de grondwettelijke notie dat het creëren van werkgelegenheid overheidstaak is. Bovendien is het zeker de missie van de Partij van de Arbeid om actief arbeidsmarktbeleid te hebben en mensen niet aan hun lot over te laten. Wat ons betreft moet het kabinet juist nu alles op alles zetten om werkloosheid te bestrijden. Zoals eerder in dit stuk al genoemd, het investeren in mensen en werkgelegenheid heeft veel meer voordelen dan alleen economische.

Ten derde moeten we stoppen met werk alleen kwantitatief te bekijken – het idee dat meer banen altijd beter is. In de huidige samenleving staat de kwaliteit van werk steeds meer onder druk. Denk maar aan de ontslagbescherming, hyperflexibiliteit, uitholling van de WW en al het andere dat vaak onder de noemer ‘hervormingen’ valt. De dominantie van het efficiëntiedenken, de druk op efficiëntie boven alles leidt vaak tot minder arbeid én minder kwaliteit. Als de thuiszorg per ‘cliënt’ minder tijd heeft, heb je minder mensen nodig, maar lever je minder kwaliteit. Als je bij de overheid minder ambtenaren wilt hebben, moet je vaak dezelfde taken door dure externen laten uitvoeren. De PvdA moet feller ingaan tegen het eenzijdige efficiëntiedenken en zich sterker inzetten om de kwaliteit van arbeid te waarborgen.

Goed, zeker en genoeg werk

Werk bestaat uit veel meer dan het hebben van een baan. Goed werk is het ideaal waar de sociaaldemocratie al sinds 1894 voor strijdt: het begint met goede werkomstandigheden. Beperkte werktijden, een volwaardig loon, veilige werkomstandigheden, het bedrijf als gemeenschap – dat er binnen een bedrijf goed naar de werknemers wordt geluisterd en dat ze zich een deel voelen van het bedrijf – en perspectief op een hogere functie. De meeste van deze waarden dachten we in de jaren '50 al veilig gesteld te hebben, maar momenteel komen deze verworvenheden steeds meer onder druk te staan.

Ten tweede is het belangrijk dat iedereen zeker werk heeft. Duidelijke contracten waarin mensen vast werk hebben of perspectief op vast werk, rechten zodat werknemers niet zomaar ontslagen kunnen worden, de mogelijkheid om klachten aan te kaarten en eerlijke verwachtingen voor een werknemer. Mensen kunnen alleen volwaardig deel uitmaken van een bedrijf als ze zeker weten dat ze niet morgen opeens ontslagen kunnen worden.

Ten derde moeten we inzetten op genoeg werk. Het kabinet zou meer moeten investeren in het creëren van banen. Het is daarnaast belangrijk dat mensen met een baan genoeg kunnen verdienen om van rond te komen, zodat ze niet meerdere banen nodig

hebben.

Dit zijn drie niet-uitwisselbare principes. Natuurlijk zijn er gevallen waarin ze elkaar tegenwerken – meer werk, maar minder goed of zeker – maar dan gaat het erom dat we een maatregel beoordelen aan de hand van alle drie de criteria. We moeten nooit een maatregel steunen alleen omdat het goed is voor één van de drie onderdelen van werk. Werk bestaat uit veel meer dan slechts het hebben van een baan.

Onze oplossing: een nieuwe, harde 3%-norm

Om te zorgen voor goed, zeker en genoeg werk is het tijd voor nieuwe 3%-norm. Alleen als we een hard streefcijfer hebben, kunnen we onze politici daar op afrekenen. En dan hebben we het niet over een kortzichtige en eenzijdige financiële norm, maar over een norm om te streven naar maximaal 3% werkloosheid. Het is bizar dat de EU ons wel straft als ons huishoudboekje niet klopt, maar niet als we 700.000 mensen in de kou laten staan. We moeten af van die politieke apathie en duidelijke doelen nastreven. Door te investeren in werkgelegenheid, van baan-tot-baan begeleiding en her- en bijscholingsprogramma's ondersteunen en motiveren we werklozen verder te gaan met het zoeken naar een baan.

Ten tweede moeten er nieuwe collectiviteiten worden georganiseerd. Als individu kan je door het rechtse geluid het gevoel krijgen dat je persoonlijk verantwoordelijk bent voor het niet hebben van een baan. Dat is onjuist! Door deel uit te maken van nieuwe collectiviteiten krijgen mensen zonder baan het gevoel niet alleen te staan. Daarnaast kan je met een grote groep mensen het probleem (hoger) op de agenda zetten. Als individu is dat heel lastig. Bovendien is het risico van individueel actie voeren is dat je elkaars concurrent wordt. Dat draagt niet bij aan het zorgen voor goed, zeker en genoeg werk.

Ten derde moet de overheid het goede voorbeeld geven. De situatie die nu is ontstaan door de werkwijze via aanbestedingen is onwenselijk. Het zorgt voor onzekerheid bij veel mensen. Bij aanbestedingen moet niet het efficiëntiedenken voorop staan, maar de kwaliteit van het werk. Ook moet de overheid niet meegaan met de tendens om alle vaste contracten te flexibiliseren. Wat ons betreft is het bericht dat de overheid 3000 schoonmakers en andere flexwerkers in vaste dienst gaat nemen dan ook een stap in de goede richting.

Ten vierde moeten we het publieke debat veranderen. Hoewel iedereen het over 'de crisis' heeft, blijven we toch hangen in het neoliberale verhaal dat 'mensen gewoon moeten willen werken'. Wie geen baan heeft, heeft gefaald. Dit geeft het beeld dat mensen die werken belasting betalen voor de mensen die daar 'geen zin in hebben'. Hierdoor willen mensen korten op sociale zekerheid of ontstaat er een discussie of mensen moeten werken voor hun uitkering. Dit debat winnen wij als sociaal demo-

craten als we mensen kunnen overtuigen dat werkloosheid niet komt door individueel falen, maar door het falen van het kapitalistische systeem dat een intrinsieke aandrang heeft tot instabiliteit en crisis.

Terwijl Job zijn baan verloor in de peilingencrisis van 2012, zitten vele anderen al veel langer werkloos thuis. Ons tegengeluid voor de 21ste eeuw is dat het de taak van de sociaal democratie is om te zorgen dat er voor al deze mensen er genoeg, zeker en goed werk is. Als wij als Partij van de Arbeid vol inzetten op een maximale werkloosheid van 3% hoeft Job niet langer parttime bij te klussen en zal ook de onder druk staande Diederik na maart 2014 nog gewoon aan het werk zijn.

In het weekend van 13 september 2013 organiseerden Jong WBS, de Wiardi Beckman Stichting en de Jonge Socialisten een Zomerschool gericht op het formuleren van een tegengeluid op het overheersende rechtse versoberingsdenken. Het bovenstaande betoog werd door de jury beoordeeld als het krachtigste tegengeluid.

3. **Van:** uitgestelde sociaaldemocratie. **Naar:** GRIP

Sanne Raap

‘Want zonder de druk en het voorbeeld van de uitgebuiten lijkt het niet waarschijnlijk dat de uitgestelde revolutie plaats zal vinden’. Zo luidt de laatste zin van De Uitgestelde Revolutie dat Hans Achterhuis in 1973 schreef. Ik kocht het boek op de vrijmarkt en de verkoper voegde er aan toe: “Welke Revolutie?” Juist.

De JWBS zomerschool, een bijeenkomst van veertig jonge, hoogopgeleide socialisten in een kasteel in Noord-Holland, leek aanvankelijk te bevestigen dat de omwenteling waar Achterhuis over spreekt er wel nooit zal komen. Want waar zijn toch die uitgebuiten, de verworpenen der aarde, en waar is de woede, de actie en het protest? Toegegeven, het kasteel blijkt gewoon een Stay Okay Hostel, en de jongeren die haar een weekend bevolken allesbehalve zelfgenoegzaam en rijk. De vraag blijft echter waarom zij niet de wijken in trekken, het Malieveld bezetten of protesteren bij de hoofdkantoren van banken. Het antwoord is dat het de sociaaldemocratie anno 2014 aan woorden ontbreekt om het ongenoegen dat er wel degelijk is te uiten. Het verhaal van de uitgestelde revolutie is slechts geraakt. Uitbuiting en discriminatie zijn weliswaar niet overwonnen maar de belangen van de arbeidersklasse zijn niet meer één.

Ook de deelnemers van de zomerschool zijn verdeeld. Zet een handvol jonge socialisten gedurende een weekend rond een tafel en vraag ze een nieuw sociaaldemocratisch geluid te formuleren, dan gaat dat gepaard met veel ‘dat was niet wat ik bedoelde’ en ‘laat het me nog één keer uitleggen’. De eerste consensus die bereikt werd was dan ook negatief. De sociaaldemocratie van de 21ste eeuw is geen participatiesamenleving waar iedereen het zelf maar moet regelen, maar propageert ook geen intensieve overheidsbemoeyenis waarbij een ieder wordt verteld hoe hij of zij moet leven.

Gelukkig bleek het wel degelijk mogelijk om een nieuw sociaal democratisch uitgangspunt te formuleren waar iedereen zich in kon vinden, namelijk: het hebben van grip. Grip verwijst naar een politiek dat in haar denken uitgaat van het individu, maar daar niet eindigt. Grip hebben betekent toegerust zijn om vanuit jouw situatie verbindingen aan te gaan met anderen en met instituties. Grip reikt voorbij het liberale ideaal van individuele vrijheid en verwijst naar de mogelijkheid om de eigen situatie en daarmee die van anderen te transformeren.

Goed, hoor ik u denken, nu even concreet asjeblijft, want aan mooie en lege termen ontbreekt het de politiek natuurlijk nooit. Maar voordat ik concreet ga worden wil ik

benadrukken dat de politiek ook moeite heeft abstract te worden. Weliswaar zijn ‘consumentenvertrouwen’ en ‘arbeidsmarkt’ dienstdoende abstracties, maar zij vormen slechts een optelsom van individuele overtuigingen en cijferreeksen. Zij geven inzicht in de macro-economische toestand van het land maar niet in de manier waarop deze tot stand kwam, of in de mogelijkheden de situatie te veranderen. Buiten het individu als consument of producent zijn er door de bril van Den Haag geen verbanden te bespeuren. Met andere woorden: wat ontbreekt in het politieke denken van nu, is het individu in haar relatie tot anderen. Het individu dat niet slechts te maken krijgt met instituties, maar deze instituties maakt.

Een traditionele manier om grip te genereren zijn vakbonden. En hoewel er inderdaad veel goede argumenten voor een sterke vakbeweging te noemen zijn, is grip uiteindelijk niet te vatten in één afgebakend collectief belang. De verscheidenheid aan voorbeelden die tijdens de zomerschool de revue passeerden maken dit duidelijk: zoals de bouwvakker die via een ZZP constructie na ontslag voor minder loon en zekerheid hetzelfde werk blijft doen en zich tot vakgenoten verhoudt als concurrent in plaats van collega. Of de verpleger die door de onvolmaakte invoering van de digitalisering van zijn werk een dubbele administratie bij moet gaan houden, maar geen luisterend oor vindt bij de het bestuur en de ontwikkelaars van de software. Zijn mogelijkheden voor het goed uitoefenen van zijn beroep worden door de werkdruk beperkt en daar lijden zijn patiënten onder. Het individu als producent is dus slecht toegerust om zijn of haar kennis om te zetten in betere leef- en werkomstandigheden, maar ook in de rol van consument is het voor individuen vaak niet mogelijk samen tot een betere situatie te komen. Bijvoorbeeld wanneer zij door de macht van energiebedrijven niet in staat zijn de gemeente ervan te overtuigen dat collectieve inkoop van zonnepanelen grote voordelen heeft, zowel financieel als voor het milieu.

In al deze voorbeelden zou de sociaaldemocratie volgens ons grip moeten bieden. Soms door het afbreken van wettelijke regelingen die de positie van bedrijven versterken ten nadele van individuen en soms door momenten te creëren waar de kennis en kunde van individuen ingezet kan worden. De voorbeelden maken ook duidelijk dat het mes vaak aan twee kanten snijdt. De mogelijkheid collectief zonnepanelen in te kopen maakt niet alleen het wonen in de gemeente aantrekkelijker, het versterkt ook de onderlinge contacten en betrokkenheid van haar inwoners met hun omgeving en verduurzaamt de samenleving. Hervormingen van bovenaf, zoals de invoering van het elektronisch patiëntendossier, zo benadrukt een paradigma van grip, zijn zelfs afhankelijk voor hun succes van input uit de sector. Gebrek aan inspraak en beslissingsbevoegdheid van patiënten en medisch personeel maakt niet alleen dat hervormingen in de gezondheidszorg zich slechts richten op cijfermatige output, maar ook dat burn-outs en tijdgebrek een serieuze bedreiging vormen voor kwaliteit van zorg.

Een paar maanden na afloop van de zomerschool, reflecterend op onze nieuwe idealen, realiseer ik mij dat het leggen van verbindingen, voor ZZP-ers zoals de eerder

genoemde bouwvakker, maar ook voor velen onder ons, verse deelnemers aan de arbeidsmarkt, moeilijker is dan ooit. Het ideaal dat Grip voorstaat, afgezet tegen de huidige situatie, maakt duidelijk dat de samenleving voornamelijk bestaat uit een opeenstapeling van horizontale netwerken. Dit is niet slechts het natuurlijke effect van een generatie die samen opgroeit, maar steeds meer een eigenschap van de arbeidsmarkt zelf. Lage lonen banen zijn niet langer onderdeel van veel bedrijven en overheidsinstellingen, maar hebben zich bijvoorbeeld verplaatst naar losse, goedkopere callcenters. Daar is op het eerste gezicht niets mis mee, maar deze banen vormen niet langer opstapjes voor andere functies; ervaring in de branche opent slechts deuren naar andere callcenters.

Het gebrek aan verticale verbindingen heeft verstrekkende gevolgen. Academici en Hbo'ers belemmeren Mbo'ers in hun kansen een baan op niveau te vinden. Ook werkgevers missen echter kansen op groei en vernieuwing omdat werknemers niet langer uit betrokkenheid blijven, maar uit angst voor werkloosheid. De stress en onzekerheid die wij als vanzelfsprekend verbinden met het zonder werk zijn vormen een belemmering voor het ontstaan van een daadwerkelijk vloeibare arbeidsmarkt. Alleen met een sociaal stelsel (ik blik even naar Denemarken) dat de grootste onzekerheid wegneemt en met een economische beleid dat continuïteit vertoont (denk aan Duitsland onder Merkel), kunnen ook werkgevers zich weer richten op het werven van talent en zo een kans bieden aan individuen om zich te bewijzen. De verticale verbindingen die binnen deze situatie ontstaan zullen het de politiek op hun beurt makkelijk maken dit beleid door te zetten. In een land waar individuen grip hebben kunnen kennis en kunde maximaal benut worden.

Bovenstaande is natuurlijk een beperkte analyse van het arbeidsmarktprobleem. Het wijst echter uit dat Grip niet zomaar een politiek is van steuntjes in de rug (hier en daar een subsidie voor werkgevers om jongeren in dienst te nemen) maar een oproep de macht daar te leggen waar duurzame hervormingen wenselijk zijn. Grip is een antidote voor de kwalen van het korte termijn denken en wijst er op dat er bepaalde randvoorwaarden bestaan waaronder individuen samen iets tot stand kunnen brengen, of het nu een hightech product of het hervormen van ons zorgstelsel betreft en dat onderlinge concurrentie niet uitsluitend die conditie is die het beste resultaat oplevert. Het is ook een noodzakelijke aanvulling op een discours van uitbuiting en discriminatie, dat wellicht terecht verwijst naar een schuldige, maar zelf geen oplossing in zich draagt. Grip is geen Revolutie met een hoofdletter R, maar staat wel degelijk talloze omwentelingen voor. Grip is, om met de Wiardi Beckman Stichting te spreken, Van grote Waarde, en zou daarom de kern moeten vormen van de sociaaldemocratie van de eenentwintigste eeuw.

4. Participeren: werkwoord of scheldwoord?

Arjan Miedema

Er kwam uit vele hoeken kritiek op de participatiesamenleving, onder andere van socioloog Diederik Verzijl. Al was zijn kritiek deels terecht, ook het tegenovergestelde van een participatiesamenleving lijkt mij onwenselijk. Want wanneer we ons in plaats van participierend passief opstellen en bijvoorbeeld onderwijs en zorg overlaten aan professionals in pak, dan geven we de publieke zaak uit handen. Kijk uit, want hier volgt een pleidooi voor actief burgerschap.

Als we spreken over iemand die iets doet in de politiek dan zeggen we: hij of zij is politiek-actief. Een breed en vaag begrip, dat zoiets kan betekenen als lid zijn van de onderwijscommissie voor de VVD in Spijkenisse of betrekking hebben op een Tweede Kamerlid voor de SP. Een containerbegrip waarvan we desalniettemin begrijpen wat het betekent. Een in principe positief getint woord waarmee iemand wordt aangeduid die zich inzet voor de zogenaamde 'publieke zaak', op welk niveau dan ook. Publieke zaak tussen aanhalingstekens, want we hebben de afgelopen jaren nogal wat uit handen gegeven.

Een woord als politiek-actief gebruiken we elders niet. Niet in de zorg, noch in het onderwijs. Dat zijn gebieden waar professionals de dienst uitmaken. Managers die grote conglomeraten van tehuizen, scholen of kinderdagverblijven aansturen. Deze van oudsher publieke instellingen zijn van hen geworden, de vertegenwoordigers van de aandeelhouders met financiële belangen. Het sterke programma 'De Slag om Nederland' laat keer op keer zien waar dat toe kan leiden.

Op het gebied van onderwijs of zorg zijn de meesten van ons passief in plaats van actief. Helaas heeft deze houding ons de laatste jaren op geen enkele manier geholpen. Niet om de zorg betaalbaar te houden, niet om het onderwijs toegankelijk te houden. De vele privatiseringen zijn kwalijk, maar erger is misschien wel dat betrokkenen zich daardoor ook meer en meer zijn gaan gedragen als klanten. Leraren klagen over ouders die steeds vaker op het ouderspreekuur komen met de vraag: 'Wat gaan jullie beter doen, zodat mijn kind voldoende gaat halen?'. Dat de school te maken heeft met klassen van 32 – soms zitten twee kinderen aan één tafel – dat is hun probleem. Kinderen brengen hun ouders op leeftijd naar een verpleegtehuis, om hen daar te laten verzorgen. Dat het personeel daar gebukt gaat onder tijdsdruk en strakke schoonmaakregimes – drie minuten voor een ouderenwoning of twee minuten om iemand te helpen bij het innemen van medicatie – dat is het probleem van de professional. Want wij zijn de consument.

Om ervoor te zorgen dat het onderwijs en de zorg weer echt publiek worden, is het noodzakelijk dat ouders van kinderen en kinderen van ouders veel meer betrokken zijn bij de basisschool of het verpleegtehuis. Onderwijs-actief, als tegenhanger van de passieve houding die ouders nu vaak aannemen wanneer ze met de vinger naar de docenten wijzen. Zorg-actief, om mensen aan te duiden die het niet langer nemen dat de zorg in het buurthuis bij hen op de hoek verschraalt, zich dat aantrekken en dan ook iets ondernemen. Natuurlijk zijn er ook nu al duizenden mensen op wie deze begrippen van toepassing zijn. Dat zijn de mensen die meer krediet verdienen, mantelzorgers bijvoorbeeld, maar dat is ook de groep mensen die er op dit moment vaak alleen voor staan.

Wanneer samen met betrokken ouders de school weer het centrum van een wijk wordt, zal de kwaliteit van het onderwijs niet een prestatie of probleem van de school alleen zijn, maar van iedereen. Wanneer dan na een slecht jaar de prestaties tegenval- len, zullen ouders en kinderen niet onverschillig een paar straten verder fietsen, maar proberen er samen meer van te maken. Door te participeren, in dialoog met de school. Hetzelfde principe zou kunnen opgaan voor de zorg.

Deze hernieuwde omarming van publieke zaken zal wel altijd gepaard moeten gaan met gerichte investeringen door de overheid. Het onderwijs- of zorgakkoord is in die zin slechts een begin. Diederik Verzijl heeft namelijk gelijk wanneer hij zegt dat als de overheid zich terugtrekt, burgers er ook sneller het bijltje bij neer zullen gooien. Ook het door hem geschetste free-riders-probleem kan alleen door de overheid worden voorkomen, door bijvoorbeeld scholen te stimuleren contracten met alle ouders aan te gaan. Wel degelijk een rol voor de overheid dus.

Maar in plaats van een overheid die van bovenaf bepaalt waar de prioriteiten liggen, hoe hoog een urennorm moet zijn en waar het geld naartoe gaat, kan een school of zorginstelling in betrokken handen veel scherper aangeven waar zij het geld nodig heeft of hoe ze het wil besteden. Door op deze manier geld meer lokaal te benutten, nadat het centraal is gereserveerd, zal de efficiency in zorg en onderwijs eens echt toenemen. De school of zorginstelling als iets van ons allemaal, van ons, de onderwijs- en zorg-actieven.

De kritiek op de term participatiesamenleving is voornamelijk gebaseerd op argwaan. Want is het introduceren van het begrip participatie nu, in combinatie met de bezuinigingen in de zorg en de structurele onderinvestering in het onderwijs, niet gewoon een goedkoop eufemisme voor 'doe het zelf maar'? Misschien, de tijd zal het leren. Maar laten we het begrip tot die tijd anders framen en benutten. Laat de school, samen met betrokken ouders, de voordeur openen, de schoolcijfers transparant maken en alle betrokkenen (ouders, winkeliers en buurtinitiatieven) uitnodigen onderdeel te worden van the bigger cause – beter onderwijs voor ieder kind. Zorg dat een zorginstelling niet alleen het uiterste beste uit zijn eigen mensen haalt, maar ook probeert

om familie en vrienden van patiënten en cliënten te betrekken bij de keuzes die ze maakt en de activiteiten die ze ontplooit. Participatie wordt dan geen goedkope bezuiniging, maar een herneming van publieke waarden in publieke handen.

Arjan Miedema volgde de zomerschool 'Het Tegengeluid' van Jong WBS en deed daar inspiratie op.

5. De **Lerende** School

Tom Leenders

Te weinig stageplekken voor het MBO en laaggeletterden in de omgeving. Onderwijs en omgeving hebben baat bij constructieve interactie met elkaar. Welke rol speelt de school van de toekomst?

Als kind van twee docenten heb ik het onderwijs zowel tijdens als na schooltijd van dichtbij meegemaakt. Ook nu praten we aan de eettafel nog vaak over de basisschool en middelbare school waar mijn ouders werken. Twee tendensen keren daarbij vaak terug: scholieren en ouders zijn mondiger, verwachten en eisen meer van de school; en ook het onderwijs is ten dele gevallen aan spreadsheetmanagement.

Om school en onderwijs klaar te maken voor de toekomst zijn nieuwe, gemobiliseerde krachten nodig. We moeten af van onderwijs als managementopgave. Betrek de stad of dorp, bedrijven en ondernemers, ouders en de directe schoolomgeving bij de school en haar curriculum. Een levende school geworteld in haar buurt, stimuleert interactie in plaats van het eenzijdig neerleggen van eisen en verwachtingen. Een school is meer dan een rond getal aan lesuren en cito scores. Aandacht voor kwaliteit en relevante inhoud door de deur open te zetten naar de omgeving. De omgeving als campus voor kennis- en vaardigheidsinnovatie.

Geert ten Dam, voorzitter van De Onderwijsraad, uitte op 2 november 2013 zijn zorgen over de toekomst van het Nederlandse onderwijs in een ingezonden artikel in het NRC. De drang tot het meten van onderwijskwaliteit zorgt volgens de Raad voor een versraling van het onderwijs. Een school dient te leven en leren. Lerend vermogen zit in het leggen van verbindingen. Interactie als winst voor school en omgeving in plaats van een reactieve eenheidsmal waar vorm boven inhoud gaat.

Maar moeten kinderen niet gewoon goed leren lezen, schrijven en rekenen in een veilige omgeving? En dat het liefst van half negen tot vier onder de vleugels van een goede docent. En met een heldere toets of overhoring als afsluiting.

Niet alleen! Voor een school met slotgracht en kasteelmuur is bovenstaande ambitie voldoende. Maar voor de uitdagingen waar school, onderwijs en omgeving voor staan, is absoluut meer nodig. De huidige tendensen in het onderwijs laten dat zien. De levende school komt er aan. Zo kent Amsterdam BOOT waar de UvA en Hogeschool van Amsterdam in krachtwijken leer-werkfaciliteiten voor omwonenden aanbieden. En het United World College Maastricht heeft als doel om als school een actieve bijdrage aan

de samenleving te leveren. Een levende school met wortels in de omgeving versterkt zowel de omgeving, docentenkorps, scholieren als het curriculum. Het zorgt voor een relevant kader om ouders te betrekken en maakt het onderwijs onderscheidend en leuker. Het een sluit het ander niet uit.

Het streven om onderwijs leuker te maken en de kinderen gelukkiger is geen overbodige luxe. Uit het laatste en hoog aangeschreven PISA rapport, dat internationaal schoolprestaties meet, is ook gekeken naar hoe gelukkig kinderen op school zijn. Het geluk van onze kinderen op school eindigt op een 34e plek waarbij we landen zoals België, het Verenigd Koninkrijk, de Scandinavische landen voor laten gaan. Tegelijkertijd blijkt de aansluiting op de arbeidsmarkt en het vinden van voldoende stages voor veel scholen een probleem.¹ En niet alleen voor huidige jonge schoolgangers is de lerende school een wenkend perspectief. Ruim een vijfde van de beroepsbevolking boven de 55 is laaggeletterd blijkt uit recente OESO cijfers. En het percentage is stijgende. Voor de 1,3 miljoen mensen die alleen heel eenvoudige en korte teksten begrijpen en ook bij jou en mij in de buurt wonen, biedt de levende en lerende school toekomst.

De kamer heeft al 5 miljoen gereserveerd om met lokale partners ook na 2015 laaggeletterdheid aan te pakken.

Kortom, de kracht van de school ligt in het lokale. Als potentiële verbinder met praktijk en maatschappij nemen school en onderwijs fysiek een plek in de buurt in en hebben daar een rol. De school kan concreet iets doen aan het groeiende probleem van laaggeletterdheid. Of scholen kunnen door proactief contacten te leggen met bedrijven en ondernemers in de omgeving stageplekken verzorgen. Laat kinderen kennis maken met beroepen uit de omgeving en spreek hun diepere motivatie aan. Maak ze nieuwsgierig. Geef als omgeving vertrouwen aan kinderen dat zij de volgende generatie zijn die het gaat doen. De intrinsieke waarde van de school zit niet alleen in het gegeven van onderwijs aan de kinderen en de beoordeling daarvan, maar ook in de gestimuleerde betrokkenheid.

Zo wordt de school ook een plek voor intergenerationeel leren, leer je als scholier de buurt en medemens kennen en kunnen we breken met het heersend conservatisme om niet buiten de vier muren te kijken en kennis te halen.

De fysieke leerplek hoeft ook niet altijd de school zelf te zijn. Waar de maak- en denkrichting in het onderwijs nu gesplitst zijn, kan dat door de omgeving meer te gebruiken, weer dichterbij elkaar gebracht worden. Het onderwijs heeft de omgeving nodig. Haal experts uit de buurt of betrek ouders om bijvoorbeeld bij te blijven bij de laatste IT ontwikkelingen. Gebruik de 'know how' uit de buurt. Door je als school open te stel-

1. Jasper Karman, Het Parool, 25 januari 2013; *Te weinig plekken voor stage MBO'ers Amsterdam*

len en naar buiten te kijken, ontstaat er een constructieve schoolcultuur. Een cultuur gekenmerkt door groot lerend vermogen met intrinsieke waarde voor de docenten, kinderen, ouders en omgeving.

De uitstapjes die ik in mijn eigen schooltijd maakte of de 'leraar uit de buurt' staan me nog goed bij. Kijken bij de molenaar om de hoek, muziekles van de lokale operazangeres en later een interview met de archeologe uit de stad, omdat ik dat misschien wilde worden. Ervaringen die niet getoetst werden en voor mij waardevol bleken.

Het is goed dat ouders en scholieren veel verwachten, de lat hoog leggen. Hier spreekt betrokkenheid uit in plaats van onverschilligheid. Betrokkenheid geeft ook ruimte om mee te denken en mee te doen.

Daarom tot slot: een levende school in interactie met haar omgeving is een school die ook een breder platform voor input en zeggenschap durft te geven. Om tot een bijdrage 'van waarde' te komen, is een relevante rol voor betrokkenen nodig. Wil je als school gebruik maken van '*wisdom of the crowds*', dan moet je die ruimte durven geven. Betrek als school ouders, ondernemers en de directe schoolomgeving en gebruik ze als constructieve en kritische kracht om het onderwijs van de toekomst vorm te geven.

Dat de 'levende school' er komt, is volgens mij een kwestie van tijd. Ontwikkelingen in het onderwijs, op scholen en in de buurt laten al zien dat interactie tussen onderwijs en omgeving intrinsieke meerwaarde oplevert. Geef inspirerende voorbeelden de aandacht die ze verdienen. De wal keert dan vanzelf het schip en ongewilde tendensen zoals gebrek aan stageplekken, groeiende laaggeletterdheid, of spreadsheetmanagement op onderwijskolossen vormen motivatie in plaats van zorg.

Nota bene: dit artikel is mede tot stand gekomen dankzij de ideeën en inspiratie die ik op deed tijdens de zomerschool van Jong WBS en de denktanksessie over Amsterdams onderwijs in 2025 met Arco Verburg en relevante stakeholders.

6. Over Jong WBS

Jong WBS is de denktank van jongvolwassenen van de Wiardi Beckman Stichting, het wetenschappelijk bureau voor de sociaaldemocratie. Wij willen jonge mensen betrekken bij de ideeënvorming in de sociaaldemocratie en een bijdrage leveren aan het politieke en maatschappelijke debat.

Jong WBS is een ontmoetingsplaats voor jonge academici die zich betrokken voelen bij linkse of progressieve politiek en op zoek zijn naar politiek-inhoudelijke verdieping en discussie. Wij richten ons op politieke en maatschappelijke thema's die voor de sociaaldemocratie van belang zijn en benaderen deze vanuit de wetenschap, ideologie en politieke praktijk.

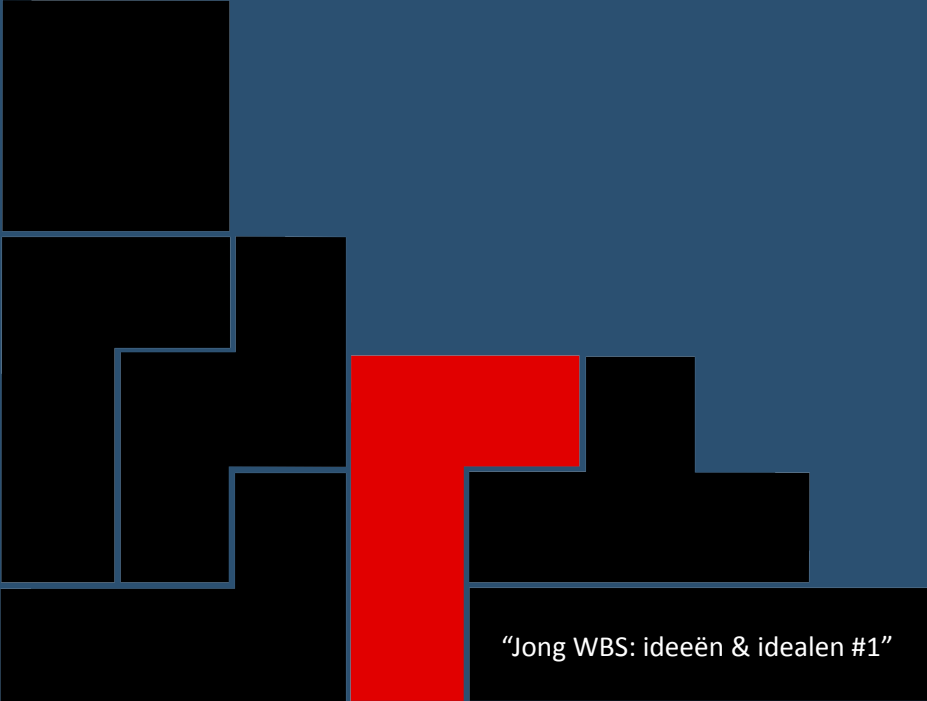
Jong WBS organiseert regelmatig activiteiten, zoals masterclasses met vooraanstaande wetenschappers en politieke diners met spraakmakende politici. Terugkerend op de agenda is een symposium dat we samen met andere jong-wetenschappelijk instituten opzetten. De Zomer staat in het teken van de Jong-WBS Zomerschool, waarvan ook dit boekje een uitvloeisel is.

In onze denktanks verdiepen we ons gedurende een langere periode in een specifiek thema en werken we eigen ideeën uit. In 2013 is ons eerste 'Ideologielab' van start gegaan, waarin we ons richten op de rol van ideologie binnen de politiek en de inhoud van de sociaaldemocratische ideologie. In 2014 start het Oikoslab, dat zich richt op het bereiken van een duurzame economie vanuit sociaaldemocratische waarden.

Naast deze activiteiten wil Jong WBS ook online bijdragen aan discussie en ideeënontwikkeling in de sociaaldemocratie en bredere linkse politiek. Dat doen we via onze facebookpagina en via deze website Stuuf.nl, ons online forum voor opinie, verdieping en discussie.

Ben je geïnteresseerd in Jong WBS? Meld je dan gerust een keer aan voor een van onze activiteiten. Je kunt natuurlijk ook direct lid worden van Jong WBS.

Kijk op www.jongwbs.nl.

"Jong WBS: ideeën & idealen #1"